

№ 57 (7598) • 1994 сүд ыам мйам 17 күнэ. Ойуорунньук • Смайата—46 солкуобай 15 харчы

Копеечка
П. СЫРОВАТСКАЯ

Саха сиригэр оҥо тарилтатэ төрүттэммитэ 70 сылын көрсө

**Пионер сааһым
туохтан да күндү этэ**

АЛАБАР сэтгэ кылаас-
таах оскуолатын 1951
сыллаахха бүтэрбитим.
III—IV кылаастарга Бах-
сы Томторугар начальнай
оскуолада үөһөмүтүм.

Пионерга кирирбэр олус долгулбут, үөрбүт буолуохтаахтын эрэри, дирбиэн-дирбаан тыас-уу, уруй-айхал ортотугар ыһыллан эрэрбин, барабаан, горн тыаһынан ньыргыһар улахан спордлар буолаллары да ойдообоппун. Барыта сэмэй, судургу эбитэ буолуо, Хата, ол кэрэтин этэрээтинэн, эсэ үгүстүк үстүү киһилээх звенонан, күннэтэ кэрнэтэ үлэниирбитин өйдүүбүн. Ол аата пионерскай үзэ дьыгнээх «харатын», үлэҕэ-үөрөххэ туһалааһын огторор эйипит диэн билэтин саныамбын.

Арлайхпыт дигн чутуй бакна, сотору-сотору мустан тэбэбүтүн Холбоон оло-рон былланиаан, сүбэлээн үлэлиирбит. Тылбытынан, ойбүтүнэ сүбэлээн сар-сынгыттан хаймы-үйэзэ оёолор ортолоругар үлэни ылынытынан барарбыт. Учуталларбыт эвнэе-ой-дары, этэрэт баһаатайда-рын ыгыран ылан быһач-чы сорудахтары бизрэллэ-рэ, тусла баһаатай да суох нурдук этэ. Онон биэр өр-түттэн ылаахха, бэйэни са-лыһыныыга эрдэттэн үө-рөммит эбиһит. Үөрөх уонна даһесһининэ боп-пуруостарыгар үгүстүк үлэ-лиирбит. «Табаарыстыны көмө» дигн кизэник тэрил-лэро. Үчүгэйдик үөрэнэр пионердар хайаан да мөл-гөхтөргө сыһыараллан кө-мөлөһөр атибит. Бэйэбэр сыһыараллыбыт оёолору кытта күн айы кэрнэтэ уруон кэнниттэн үлэли-рим.

Эркин хаймата оччолор-
го олус үчүгэйдик үзэлни-
рэ. Ийга эбэтэр чинилэргэ
хайаан да таһаарыллан
иһэллэре уонна күннээги
олоду-дьаһады, үөрэги, ба-
рээдэги сырдатааллара. Тас

ностуулара төбө да боростуунун ичин, не ховосниоро бай, дириг буолаллара. Үөрөхтэригөр кыһамат, бэрэдэжэ суох үөрэнэччилэр киригиткаҕэ тардылаллара. Сибииниэн, чаралзаханы мининэрин таһаараллара.

Элбэх үлэни уус-уран
самодетельноды сайгана-
рарга мнтарбыт. Учуутал-
ларбыт нйаа нхтөөхтүн
салайан репетициллара мн-
таллара Оройуонга олим-
падаа (оччолорго кон-
церт күрөхтөннтин итин-
ни ааттыллара) нхтөөх-
түн мнтан үгүстүн ба-
гырыбыт. Элбэх ололоох
хору бэлэминирбит. Мин
созотуун да, дүүгэбиниз
Федорова Мангалын дун-
таан да ыллааммыт харчы-
нан бирнэмийэ ыла сыд-
дыбылпыт. Н. М. Матвеев
салалтатынан струнный ор-
кестр ситинниилэхтин үлэ-
лир этэ. Мин өннү бала-
лайкаа ооннуурум. Пуш-
кин «Салтаан саар туһунан»
остуоруйатын туруоран,
бэрт элбэх оёону хабан
оонвоон эмиз I мюстөнн
ылан турабыт. Кырдык
даганы, учууталлардын,
оёолордуун өрө күүрэн ту-
ран нхтөөхтүн бэлэнинэн
кыттыбылпыт.

Үөрэнзөхчлэр переменида сымчалалгнарнын тэрийннэгэ пионердар быһаччы кыттан үлэллнрбыт Араас нөрүннэх дьаһаллары тэрийэ сатырбыт. Ыллырбытын олус сөбүлүүрбүт. Ол ннин 2-лии, 3-түү буолан куустуһан баран, кинэг көрүдүүрү эргийэ хаама сылдан билэр ырыаларбытын барытын ыллырбыт. Үөрөппит хоһооммутун бары хорунан аагарбыт, онтубут мөлтөх оҕолорбүт хоһооннорун билэллэрингэр уосма уһунбаттарыгар олус туһалыыра. Харах симсэ, «шахтатаһа», быа тардыһа, хаамыскалыы, хабылыктыы, тыһсааннаһа, уо.д.а. билэр оонһууларбытын хардары-таары үөрэтиннэн үгүстүк оонһуур-

698

Төбө да тагас-саян нэмчи
буоллар ыраастык туттуу-
га эмис үлэ барара. Ону
эпиз пионердарынан тэрий-
тэрэр да хөнтүрүоллатар дэ
этилар. Кылаас байы бат-
таххар, тыгтыраххар тийиз
ыраас көрүүтэ буолара.
Кирдээх оҕолор хаһыакка
таһаарыллаллара. Советс-
кай оҕо (Эгэ, пионер) ыраас
буолуолтаах, быттаах буо-
луу савт-суут даниллэрэ.
Ииньэ сынан тыгтырах, бат-
тах кырыныытын, төбөнү
суунууну, эмтаниини, «быт-
сааба» диэни ыраастанныы-
ны онноһор оннооллоо
кытта сороһор мытарбыт.
Бийиг V кылааска үөрөнө
сырыттаһытына VII кы-
лаас кырыттарга манан
куолтаны кытта хара, күөх
сарапаан кэттилар. Бу
үчүгэйин, бу ымсыырдах-
тытын! Кылбаһнаһан аас-
тахтарына көрөлэрини! Он-
тон үтүктүлэ-үтүктүлэ он-
дук формада кирибиһипт.
Сотору буолан баран ула-
хан кырыттар аны манан
фартук кэпэн үрүмэччи
курдук дайдылар. Бийиг
үтүктүн иһэбит. Олус да
үчүгэй ээ!

Экзаментга бэлэмизини, туттары олох быраанынык курдук буолара. Ол өрө көтөүллүүлээх, долгууулаах күннэри ордук астабын, сөбүлүүбүн. Сыппарыллыбыт оҕолорбутун кытта уруокпуту бөлөбү-нэн аарабыт. Аны дьыаэ буолбатах, таһырды, хо-нууга баран, Оһуолабын тыттан чутас күөл кытыл-ларын, тыа садаларын, ырааһыалары булан миэ-тэ онгосторбут, уонна онно хонууга сытан, олорон эрэ ааба-ааба байэ-байэбитигэр напсиһибт, хобооммутун этэбт, диэтант суруйсан барэбиэрнэлэһэбт, ахсаан суоттуубут, теорема да-каастыбыт, Итинник бэ-лэмизини барыбытыгар да туһалаах эбит. Үчүгэй үө-рэнэччилэр байэбт «кы-райыл учуутал» буолабыт, мөлтөхтөр түүх да кыбыс-

тышта суох айыһа кэп
синалар, сыыдаларын көн
нэртөрөйдөр.

Пионер буолбут нэммин туоххаар да күндү, на-
дылхай кэмминэн даабын
Торжественнай түгээнэри-
нэн буолбакка, куннаты тү-
бүктээх үлэтинэн дьарык-
таймыт эбиипит дьэн үө-
рөбүн Оччалорго ылаас
овотун бүтүһүү кургүөм-
нэн ылабатар этэ. Биир-
диллэн бөлөмнөн, көмө-
лөнөн, устаабы, быраабы-
ланы үөрөтөн, үгүстүк
үлэлээн туран ылаалара.
Ол иһин пионер буолуу—
улахан чинс, эппитинэс
буоларын өйбүтүнэн, эп-
питинэн-хаалгытынэн би-
лэрбит. Хаалгысытын
сууй да сууй, өтүүктээ да
өтүүктээ буоларбыт, кума-
даммыт хаалгыствах оҕуо-
лака кэлбөт эгилбит.

Ити мурдун пионерскай сааһы айһан VII ыһааһа үөрэнэ сылдьаҥ комсомолга киирдийбит. Үс ыһыс буоламмыт онтубутун бюроҥа бигэргэттэрээр Чурапчыга сатыы бараахтаатыбыт. Сааспы нанькулга барабыт эрэ диэтилэр. Ким да биһигини атларбатаҥа да, көрсүбүтэ да. Кинини өйдөнөн бараан итинтэн мэхэ хом санаа эрэ хаалбыт. Тиби баҥа. Аара муна да сырыттыбыт, суола суох сиригиз. курданабыгыгар диэри хаарга батары түһэ-түһэ, ытыы сыһа-сыһа айһаннаан биэр балаһаһа олоҥор ылы булан хоммупут. Хайа суолунан, ханан барбыппын билбаппын. Сэрэйдэххэ, ыһан биэрдэхтэрэ буолуо. Ол ыалбыт айһан-хараһыһан үтүгэй барайытык хөһнөрөн ыһаахтаабыттара. Сын Чурапчыбытын буллубут, Тийибиһигит — «бу үлүгүргэ сатыы бачча наара эрээрилэр кэлбиттэр, хөрсун комсомолецтар буолууһулар» диэн түргэн үлүгүрдик биэр хоско киллэрөн биллэппитин туттаран кэбистилэр, ону мааны ыһыһа да барбатылар. Айһаннаан муһтанан тийибиһигиттэр остуоһута да суох мурдук буолла.

Екатерина
СЛЕПЦОВА

Олоххутугар нуттал суоһаата

Уругт сага төрөбүт оборого бэрлаларыгар дифте-
рияны утары прививка
субуллар буолан, ким да
ны ыалдыбыт этэ. Онон
ти ыарыы умнуулан да
рбыта. Билигин дифте-
я төбөтүн эмиэ өрө кетэх-
Калин сылларга бачээт
үгүө ити ыарыыны утары
прививка наадата суобун
айбохтоолууннары аадаан-
р, төрөпүттөр оболору
прививкалаллалар, диф-
рия эмиэ тэнийбэн барда.
Ихэ сиригэр 1992 сыл-
ахха 10 киһи, ити иһин-
и 5 ово, ыалдыбыт
ит буоллабына, былы-
ыи 104 киһи, итинтэн
8-на ово, хаптарбыта. О-
и бу сылга үктэнэн ба-
и биир улахан киһи,
ир ово ити ыарыытан
да.

Ордук Дзюнуускай нуоракка кизигник тарбана, билигин атын улуустарга саба сүүрэр куттала удаатта. Онон куораттан чугас оторор уонна кэла-бара сылдыар дьон ордук сэрэхтөөх буолуохтаахтар. Билин улууслут куораттан эмиз соччо ыраада суох, ол иһин киин тарбанар куттала улахан. Дифтерия — сыстыгыаннаах ыары, грипп курдук түргэниник тарбанар. Ыалдыааччыттан киһиэхэ айах, мурун, салтын нөһүө, иһигитан-хомуостан оонньуурган сыстыан сөп. Киин контактаһан баран 2—10 хонугунан ыалдыар. Бастаан тыһиар органнара сүһүрөр, температурата үрдүүр, төбөтө ыалдыар, тумуулуур, күөмэйэ аһыбар. Сыһыа бары органнара сүһүрөннөр, сүрэбэ, бүүрэ ыһайан үлэлээбэт буолуохтарын сөп.

Үс саастаах Союз А. өрөбүл күн төрөппүттэрин кытта рынокка сылдыбыт. Нэдиэлэ буолан баран күөмэйс ытарбыт, сөтөллүбүт, температурата үрдээбит. Ийэтэ киһиэ парадета мол таблеткатын биэр-

бит, ободо утуван таа-
быт. Ойүүнүгэр сөөлө
күүһүрэн, күэмэй бөөл-
нөн тыһына хайагаран бар-
быһыгар праны аһарбыт-
гар. Оболоро дифтериниан
былдьабыта биллибитэ,
онон балыһаһа элэр-ти-
лэр былдьаһыгар сытан
эмтэммитэ, бэрт иһинилэ
тыһыннаах ордон доруобу-
һатыгар оһустарбыта. Бу
һарыһыны утары примына
ылбыттар сыгыһпаттар
эбэтэр марыһыны чычык-
тик аһараллар.

Дифтерияны утары прививка — АКДС (адсорбированная коклюшно-дифтерийно-столбнячная сыворотка) оёдо үс ыйыттан саадалаан балтараавлыны ый буола-буола үстө тхтхтуруунаан бэриллэр. Ол канниаттан икки сыл буолан баран хатыланар. Оччобуна оёдо дифтерияга сыстабыт. Очтон 9 уонна 16 саастарыгар прививка амиз хайаанда хатыланар. Улахан дьон 10 сылга биридиритинник прививканы очторуохтаахтар. Оёо диатестаах буоллагына, маарыта хаттайыт кэнигэр прививканы хайаан дагыны ылдыахтаах.

Улуус бары олохтоохторун, эйиги оворогутун бу кутталлаах ыарыытгаи прививка эрэ нөмүсүүр кыахтаабын таба өйдүүргүтүгөр ыгырабыт. Онон олохтоох баланыналаргытыгар сылдыын олорго прививка оңорор пууниар үлэинилер. Баланына ахсын шприцтар, сыворотка тизердилиннэ. Кыаммат дьон дьэлэригар ылыахтара, отгон тэрилтэр үлэинтэригар, график быһымынан, көрийэ сылдыан оңоһулуохтаах. Онон тэрилтэ салайааччылара үлэинтэрин графиктаах күннэригар баар буолууларын хааччылыахтаахтар. Сорохтор арда ылбыттара, онон хаалбыт тэрилтэлэргэ график маннык: ыам ыйын 17 күнүгэр авиацига, ИТС, сибээс узела, федеральной сибээс, улуус дьаһалтата; ыам ыйын 18 күнүгэр норуот үөрэтиринтин управлениета, уоттан быһыһыгар этэрэгт; ыам ыйын 19 күнүгэр налоговый инспекция; ыам ыйын 20 күнүгэр майы төгөстүүр комбинат; ыам ыйын 21 күнүгэр лесопункт; ыам ыйын 23 күнүгэр редакция, типография, милиция; ыам ыйын 26 күнүгэр «Якутводмедиорация» холбоһук ПМБ-та; ыам ыйын 28 күнүгэр капиталнай тутуу управлениета; ыам ыйын 30 күнүгэр «Агропромэнерго»; ыам ыйын 31 күнүгэр охотобдество, отүүт комбината, дьон уот уонна коммунальнай хаһаайыстыба управлениета.

Аграфена
ЯКОВЛЕВА.
Александра
ХОУТАНОВА.

Аға дайду сэриитигэр Улуу Кыайыы 50 сылын көрсө

МИЭСТЭТИН ЧУОЛКАЙДЫАХХА

Өйдөлбүшүк мемориаль-
най комплекстар суолтала-
ра сүлгөн улахан. Үйздөр
тухары үүнэр көлүнө кө-
рүүүгэр туруохтаахтар.
Билин улууслутугар бири
оннук сүдү тутуу сэрни
толоонугар олохторун то-
дук уурбут буойуннарбы-
тыгар аныкыахтаах ээ.
Армияда ыгырыллыбыт-
тары алдаан атаарбыт
ытык миэстэбитинин били-
тин «Маарысчаан» кино-
театр турар томторо буо-
лор. Онон ити дьыда ме-
мориальной дуоската ыйма-
ха уонна сэрни кытты-
лаахтарыгар, үлэ фронугар
сылдымбылтарга, күөс өр-
түнүн хоту көбөрүлүбүт-
тэргэ «Маарысчаан» кино-
театр эбэтэр улуустары

военкомат днэлэригэр му-
зейы тэрийнэххэ. Дойдула-
рыгар эргиллэн бараа ол-
бүттэри сэрин хонуутугар
тыннвара бэлэбыгыттар но-
пийнхэстэригэр киллэриэх-
хэ. Партия обкомун бюро-
гун сымна дьаһалынан хоту
нэһөрүллэн хөмүс унуох-
тара ол дойдуга хаалбыт-
тарта уонна сэрингэ олбүт-
тэр мэргэттэригэр, айнах-
тарыгар өйдөбүннүүгү ту-
туулауохтаах ансамбль ки-
нне салаатыгар киллэриэх-
хэ.

Ити мемориалнай композициялар тууралык минералогиялык жана табият таарындагы жана ол ийини эскерип, конкурс

кинотеатр томторун ааварыте. Ону сорохтор ылым-маккалар, тагара дьэстин томторун ордорбуттара. Ол эрэри онтукабыт даваны соччо сөп түбэспэт нурдук. Бастакытынан, олус түгээтэх, көрөөччүлөр анаан-минин сымал-сорук оңостон тинийэхтэрин наада. Иккиннин, тагара дьэстни таһа олбут дьон унуохтарынан толору этэ, оһон бүтүлээх мээстэ даваны суох буолуохтаах. Үсүһүнэн, аны арайах сылыннан тагара үөрэхтээхтэра уонна итэ-бэйэччилэр туруорсаннар, ити дьэстни сөрүүтүн үлэбэ киллэрбүттэра. Оччолуун

саналыы бокуоннулунтар та-
һара дьыстии таһыгар нө-
мүллүүхтэрэ.

Атын сиргэ итгэнник өйдөөгүйнүк комплекстар дьон айһынан иһэн ыраахтан көрөр мнэстэлэрингэр тутулдаллар. Онон куораттыр уонна Мындадаһылыр суоллар быһа охсуууларыгар хөтү өртүгэр тутуохха. Ити суол сайдар кэскилэ улаахан, сырыы айан хөйдуоҕа. Сирин сөбүлэстэххэ бырайыага уонна сиртэ уларыттахха, биллэрэн, саналыы онорторуохха. Тутуутун үзэтин бары көрүмүзүн көлөрөн

го сөбүлөһөр биир бэдэ-
рээтчит ылынара уустук.
Онон сметнай докумуонна-
рыгар олоһуран, онорор
дьобурдарын учуоттаан,
бирдин тэрилтэлэринэн
наймылыыр табыгастаах
буолуон сөп. Тэрилтэлэр
убунэн нөмөлөһөдлөрүн ой-
нугар, техникалваах өртүлэ-
рин буорун, тутуллаохтаах
матыйаадаларын тастаран
лооцадкатын, субуотунньук
бэрээдэгинэн, туттарыахха,
Бука, кининэммит үл ко-
руллубэтэ буолуо, онон
норуот тутуутунан билла-
риэхха.

Дмитрий ЛАЗАРЕВ,
улуус бочуоттаах
гражданина

ТӨЛКӨ

Дьинэ көргөнү, дьахталларга
аналлаах таһаары

Элбэх оболонуу — омукпут кэскилэ

Үгүстүн ырыада ылланар, хоһоонго туохулар кимий? Ийэ барахсан, Ол өйдөнөр, ийэ иһигэр үөс-төн, сүмэһинин-үүтүн иһэн-аһаан ого киһи буолан эрдэ. Ого ийэ сылаас-сэмнэһэ сыһыаннаан, тап-талынан борбуйун көтөдөн сүүрөн тэбүтүрайан, са-гаран-иһэрэн чуончааран киһи кэскилгэр киирэн истэҕэ.

Оттон оболоруу иһтэри булан-талан, сүгөн-көтөдөн кэлэччи, үлэтигэр бараары тэһэй-саарада туран көмүс чымчаахтары сыллаан ылар, кинэһин баты-һынаран бытырыастар нымай? Айбыт ара, алаһа дьинэ баһылыга.

Онон дьинэ көргөнү кинилэр баһылыктара — ийэ, аҕа суолтаара сүдү, биһр ыһааһыҥа тураллар дииһин. Обону-мүчүтү иһтэргэ быһаарыһаах орулу ыһааллар. Кымыс ого майгыта-сигиһтэ, үлэтэ-олоҕо үксүтөр иһтэргэр майгыһаһар, уол обону буоллаҕына былыргыттан аҕатын хаана дьэччилэр.

Биһиги өбүгэлэрибит — алаастар ыалларын ийэлэр-аҕалара — хас оболоруу кутуруу маһа өгөстөн үлэҕэ, олоххо уһуһан, сир-айыһынан ытыктырҕа үөрэтэн, саха аймаҕы төрөтөн-уһатан, олус дьинэ эйэлээхтин олоһуоттара.

Хомойуох иһин, биһиги хартыһа атын, Ону туо-һулуур хобдох холобурдары аҕа-аҕаһын баарабын.

Алтын 1993 сылга республика үрдүнэн ар-ойох буолуу ахсаана 9091 этэ. Дьэ ити сага ыалларга аҕарыттан ордуга — 5203-һе арахсан хааллылар. Аны ити-сыл 17977 холубунай дьыала тарыллыа. Дьэ бу ахтыллар сыһыаналарга хас ийэ, аҕа аата суу-на-соньонго бөлүстэммитэ буолуой? Үгүс өртүн би-һиги ийэ, аҕа дьэччилэр сүгүлэрэ биллэр. Бу барыта оҕо охсуута суох үһү дуо?

Саха омук ахсаана арыһах, эбиллэн аһын дуона суох дииллэр. Ол нэмгэ обону түһэртэри мөҕүл барда. 1992 сылга Саха сиригэр 13710 дьахтар эми тарылталарыгар оболоруу түһэртэрдилэр. Маны тас өртүнэн 1545 дьахтар бэйэтэ түһэртэригэр биллэрин этэллэр.

Ыларыттан, кыһалаттан обону түһэртэрин ким өмүсүлүөй? Онтон атыннык биһр бэйэм сөрүнуулаах-тык утарабын. Бу кэнииттэн ахсаамыт хайдах эбиллиэ? Онон обону түһэртэрини хааччахтыыр сокуон тахсара наада дии санымын.

Маны тэнэ биһр-икки обокон муһурданыны муода өгөстөр эмнэ сыһа. Көҕүл сыдыарга баҕарым лаҕаны араастаах. Арыгыһаһыттан, содур буолуут-тан 1990 сылга 53, 1992 сылга 56 дьахтар суорума суолламмыта. Бу сыһына былырмын да арыһаа суоҕа. Күнүлээһинтэн 1992 сылга 25, 1993 сылга 27 дьахтар эрдэрин сайынтээн өлөрдүлэр.

Онон саха аатын ааттаһаҕы, ахсаамытын элбө-түөһү баҕарар буоллаһытына, элбэх ойохтоһуу эһин, ону-маны дьйдохтообокко, биһр бытэ көргөн-иһини, үлэни-хамнаһынан оргуһа олорор ыалла-ры сирэйдитэр наада.

Хас биһрдин кымыс, уол оҕут саастарыгар дьэри хайлаан да анааларын буланнар оболоннолор дьэри баа санаадаахпын. Маныаха эдэр саастарыттан ыал буолан, Алаҕарга Дмитрий Сорокоумов 22, Чаачы-гыйга Николай Пермяков 18 оболоннолор олус дьол-лоохтук олоһуоттарын холобурдуохпун баарабын. Элбэх оболонуу — ханык баҕарар омук иһини кэс-килэ.

Элбэх оболонхоһуу чыстээһингэ-бөлүстөөһингэ иһин, аҕаһы тэһгэ тутары сөптөөбүнэн аарабын. Оччогуна ыал-көргөн олоҕо бөбө тирэхтээх буолуу-гар, обону иһтэргэ ол сабыдыала иһки бун үрдүөх этэ.

Дьэ иһтэниэ төрдүбүтү-уусууу үчүгэйдик би-лэхпитин наада. Мантан эһэри дүтүһүү, төрүөхтүт доруобай буолуута, араһыны сибээһэ улахан.

Василий ЛЫТКИН.

Дьокускай к.

Ольга ПОПОВА

Киһирэн көллөххинэ этиэҕим

Сарымалга саһыарбыт санаабын,
Кичэйэн кистээбит ийиниби,
Иһиттэн-иһит тапталбым
Киһирэн көллөххинэ этиэҕим,
Мин сырдык сулуһум.
Суохтаабыт сүтүкүм буламмын
Сүүскүттөн сыллаан ыһаабын,
Уоскулаҥ нууралга таалалым
Уоскуттан оргууй ууруоҕум,
Мин күндү доҕорум.
Ийэ буолар дьолбун
Эйиэхэ эрэ бэрсэҕим,
Сүрөҕүм сырдык быһыһы
Сөгүтэ аһааҕым,
Соҕотох тапталым.

САНААЛАР

Аһыгы эр киһи «үрүгүтүлүктөөх». Ого көрдөү-нэ, аҕата наар хаһылат аа-бар, телевизор көрөр. Ол иһин кымыс ого эмнэ оннук киниэхэ эргэ тахсар...

Тугу да сатаабат эр киһи өссө хайдаһах курдук. Оттон тугу да сатаабат аҕа арадьыйара тугуй? Бы-тыһы.

Дьахталлар биһри өйдө-бөттөр: эр киһи ыраах ко-мандировкаҕа сылдьан аан бастаан көргөннү ахтар, өбөтүн буолбакка. Онон дьахтар илэ бодотун тар-дынан көрсүөхтээх.

Оскуолаҕа уол ого уон-тан тахса сылы быһа мө-гүлүн тахсар. Ол иһин үө-рэхтэн тэйэр. Оттон наар имэриллэччи кымыс буо-лар. Ити түмүгүр дьахтар эр киһини үөрөтүтөн бы-дан баһыда уонна аҕа баһылык эрдээҕи түһнэ-ри тардан түһэрдэ. Эр киһи, аҕа «улахан оҕо» кубулуйда...

(Профессор Б. Н. По-пов Чураччыга ыһыт-лыбыт дьахталлар се-ми-нардарыгар этиһиттэн).

„Дьинэ көргөн — тэлгэһэтинэн уонна тиэргэнинэн“ конкурс

Конкурс смала-соруга: Обүгэлэрибит алаастарынан, сайыллыктарынан дьинэ-уот туттан, тиэргэнинэн, тэл-гэһэтинэн, ыал буолан, ого төрөтөн, сүөһү иһтэн, от-тоон-мастаан, бултаан-ал-таан, сир астаан сирэйдэ-һэн олорбут үгэстэри тил-лиһэрин. Тиэргэн иһин баһыты уонна сайыһа-ры, обону, мүчүтү төрүт олох сиригэр майгытыгар уһууу.

Конкурс кыттааччылары:

Дьахтар эт-хаан өртүнэн таллар ырааһынык оҕо-төбүк буолуутугар уонна дьомолор, нэһэһэки ич-аһтар иһигэр ого үөскүү-күни удуору уһатар чат доруобуйата мөлтөөтө. рүтүн туттунарыгар кы-ытык аналыгар өр сыллар-га болгомто ууруллубакка иһүнэн үгүс медицинскэй — эр киһи уонна дьах-кэллэ. Хас биһрдин иһин тэриһтэлэргэ куттала суох тар күүтүлүбүтэ ого үөс-уонна дьинэ көргөн дьыла-аборттуурга туһанылар күүрттэн сэрэхэдийбэккэ аһыгы оборудованне, инс-трументарий, антибиотик-тирэх бнэрэр;

таҕар суохтарыттан тахсар. — эр киһи, аҕа, дьинэ киһистэри түмэр дьинэ Ого үөскүүрүн бөксөр көргөннү үбүнэн-аһынан көргөннү былааннаһын су-аныгы средствалар омук хааччыларыгар көмөлөһөр лууспата Россияҕа кыһаан дьйдуларыттан аһылаһыл- Дьинэ көргөннү былаанна-сайдыбатаҕа. Уонунан сыл-лар буоланнар, бийиһи аһы дьинэ көргөннү дьинэ-лар усталаһыгар аборт дьахталларбытыгар тиксэ-күн сиригэр күүтүлүк Россия дьахталларын тө-рө ыраахан, оҕону ууһатыыла, саас-роһунтэн туттунууларын Ити курдук дьахталлар тарыттан, кыһтарыттан сүрүн ньыматынан буолар. ого үөскүүрттэн харыста-көрдөн ханык төһөстөөх Аһи дьйду үрдүнэн Рос-наалара биһигиһи кыһаан кэмгэ уонна хас оболо-сийскай Федерацияҕа ого мөһтүлэммит. Онон дьинэ күүхтары быһаарыһаа-түһэртэри аһаана албөх, көргөннү былааннаһын ула-ра буолар.

Саха Республикатыгар ити хан социальнай суолтаны көрдөрүү эмнэ үрдээн млара көстөн турар. Дьинэ көргөннү былаанна-иһэр: 1991 с. — 73,1; 1992 Дьинэ көргөннү былаанна-а — 71,09; 1993 с. — 87,9 бнн.

(төрүүр саастаах 1000 — дьахтар бэйэтин уон-дьахтарга тиксэринэн).

Ого түһэртэри (аборт) на оболоруу доруобуйала-рын харыстырыһын туһугар содулугар ийэ уонна ыҕа төһөстөөх кэмгэ хат буо-ого олүүтэ элбөтэ, дьах-ларыгар көмөлөһөр;

А. КАПИТОНОВА,

комитет дьинэ көргөннү социальнай - педагогич-ескай уонна психологи-ескай көмөнү өһөрөр отделы сүрүн специалиһа.

Хат буолууттан хайдах харыстаныахха сөбүөй?

А АН дьйду үрдүнэн би-лаһи кэмгэ төрүүр саастаах 1000 дьахтартан 55 бырыһыана эрэ оболо-вор. Ол эбөтөр 40-ча бы-рыһыаннара ого үөскээ-һиниттэн харыстанар араас ньымалары туһа-налар эбөтөр медицин-скэй аборт, минн-аборт дьинэ операциялары өһөр-тороллор.

Чугастымы бэйэбит улууспутун ылап көрөр буоллаахха, медицинскэй аборт аһаана олох аччаа-бат. Ол оннугар матка иһигэр угуулар спираль-най туһанааччы аһаана олох ыһаанан эбиллэр. Оттон эмнэни харыста-нааччы олус аһыах. Ор-дук нэһиниһтэргэ дьинэ көргөннү былааннаан тө-рөөһүн турута быстар мө-лөх. Сыл ааһы төрүүр дьахтар доруобуйата ай-гырыһы, оболоро ыары-га ыларыммын, аһеиһа-лаах буолаллар. Дьахтар төрөөбүтүн кэнииттэн этэ-хаана 2-3 сылынан чөлү-гэр түһэр. Онуоха дьах-тар былааннаан оболоно-рун хааччылар хат буо-лууттан харыстанар араас ньымалар бааллар.

Матка иһигэр угуулар спираль модүүһэ 81—98 бырыһыанга дьэри. Ити балыһаһаарга анал-лаах инструменнаан ук-

тарыллар. Дьахтар спира-лы, организмгар туох да уларыһыта суох буолла-һына, 3—5 жыл устата ил-дэ сылдьыан сөп. Спи-раллаах дьахтар сылга 1-2 профилактической көр-дөрүүтэ кэлэи наада.

Эмнэни харыстаныа гормональнай таблеткала-ры туһанын киһрэр. Ити модүүһэ — 95—100 бы-рыһыан. Холобур, биһиэхэ ригевон, бисекурин, Нои-Овлон, пастинор, о. д. а. таблеткалар бааллар. Таб-леткалар схема быһыты-нан иһиллэллэр. Менс-трация 5-с күнүттэн са-һалаан 21 күн устата күн-нэ биһрдэ врач анаабы-тынан иһиэхэ сөп. Дьах-тар иһинин биһр сыл ус-тата врач контуруолунан иһин наада. Эмнэни ха-рыстаныы өбөтүн эмнэ-рөр дьахтарга көңүлэм-мэт.

Механической средство-ларынан харыстаныы кэниһик туттулар көрү-нүнэн презерватив буолар. Дьахтар туттар эрэһинэ колпачога эмнэ оһно киһ-сэр. Кэзмэйиһа врачка сыл-дьан аһаахха сөп. Эро-

һинэ колпачогунаан туһа-ны дьахтар эрэһиһаах, тыһыһаан, сыһтаран ыалдьар буоллаһына кө-нүлүлэммит.

Химическай средство-ларга араас пасталар, там-поннар, шариктар киһрэл-лэр. Итилер саастаһтары-гар ого үөскүүрүн тохто-тор вестестволар бааллар.

Спринцеваниһа ха-рыстаныаҕа молочнай кис-лота, галаскорбин, калий перманганата (2%), сали-циловой кислота, о. д. а. раствордар туттуллаллар.

Физиологическай ны-ма дьинэ менструальнай циклынан аһаан харыста-нын буолар. Маныаха 6 ыйдаһы циклы аһаһы-таһыттан саамай кылга-һа уонна уһуна ыһааллар.

Бу араас ньымалары врачка, акушернаа сүбө-лөтөн аһаһыһаахха. Оттон дьинэ көргөннү бы-лааннаһыны көргөннү-лэр биһргэ өһөрүөхтээх-тар.

М. РОМАНОВА,

дьахтар консультация-тын акушерка.

туһаныы;

— дьинэ-көргөн олоһун-дьаһарын туттарар хайыс-халаах сага конструкция-лар, туттар сэтэр, тарил-лэр;

— дьинэ сүөһүтүн иһтин;

— бултаһын уонна булт тариллэрин өһөрүү. Ньаһыһаахтары иһин-иһэр, республика түһүс-лэһэ, улуус дьаһалтатын, тыа хаһаайыстыбатын уу-рааһыһытын уонна дьинэ көргөн, дьахталлар проб-лемаларыгар отдел анал-лаах биһристэ күүтэл-лэр.

Конкурс усулуобуйа-гар кыһааллар:

— дьинэ не-тас көстүүтэ, турута;

— бэйэ иһитинэн ого-һулуубут тутуулар, мал-лар, тариллар, иһэргэлэр;

— күөх үүнэһини оло-дуу, көрүү-хараһы;

— оһуруот астарын, отон-ноох үүнэһилэри оһордуу, көрүү-хараһы;

— дьинэ уоту, тиэргэни-дэ, видеокассета уһу-оһоруу, уһаһыһа таба

